

FORSLAG TIL LØSNING AF ASKØ-FEJØ-FEMØ-PROBLEMER:

LÆNK ØERNE SAMMEN OG SPAR DE TO FÆRGERUTER

Af Klaus Smedman

Klaus Smedman, der bor i Vordingborg, vandt i 1979 førsteprisen i Storstrøms Amts konkurrence om beskaftigelsesprojekt med sit »Projekt Natur«. Han fik i samme konkurrence præmieret et forslag om et vandreservoir mellem øerne Askø, Fejø og Femø. Klaus Smedman har tidligere skrevet i NY DAG om ideen til en færgerute mellem Stubbekøbing og Bornholm.

skole m. overbygning, ungdomsklub, praktiserende læge, idrætshal og arbejdsformidling. Fejø mangler af disse funktioner: børnehave, skole med overbygning, ungdomsklub, praktiserende læge, idrætshal og Femø mangler: alderdomshjem, børnehave, skole med overbygning, ungdomsklub, idrætshal og arbejdsformidling. Askø er ikke nævnt. Men man kan selv læse sig til, hvilke funktioner øen mangler.

Byg dæmning

Lægger man funktionerne sammen for de 3 ø-samfund, får man næsten dækket et lokalcenter. Men man er handicappet af vandvejen. Dette kan afhjælpes, hvis man evt. bygger en vej dæmning fra Askø/Lilleø til Fejø og tilsvarende fra Femø til Fejø. En forbindelse fra Askø over Lindholm Dyb til Lolland vil blive for dyr en løsning, fordi skibstrafikken fra Bandholm og Sakskøbing skal kunne passere. Det samme forhold gør sig gældende, hvis man bygger en bro fra Fejø til Lolland over Ståldyb. Men bygger man en dæmning fra Lilleø ved Persmark Odde over Middelgrund til Sletteren ved Fejø, hvor man har fladt vand, behøves ikke bro. Det samme gør sig gældende, hvis man bygger en dæmning fra Femø over harejord til et sted imellem Andemose Gård og Sletteren på Fejø. Løsningen forudsætter dæmning først fra Femø, fordi færgen ikke vil kunne passere dæmning Askø-Fejø.

Har man fast forbindelse fra Askø/Lilleø og Femø til Fejø, vil det blive absolut lettere at bevare de tre ø-samfund fremover. Færgeruterne fra Femø til Kragenæs og Askø-Bandholm kan flyttes til Fejø-Kragenæs. Sejltiden på Fejø-ruten til Lolland er 15 minutter. Det betyder, at man kan få fastboende på Femø og Askø, hvis der er dæmning fra disse to øer til Fejø, og som samtidig kan have deres arbejde på »fastlandet«. De unge under uddannelse fra 15-19 år (handelskole, HF, gymnasium eller efg) kan da blive boende hjemme og følge den daglige undervisning i Maribo, Nakskov eller Horslunde.

Den kortere sejltid for Femø og Askø, fordi man via dæmning kan køre til Vester Havn ved Fejø og sejle til Kragenæs, betyder en lavere billetpris. Netop erhvervslivet skal konkurrere med en færgebilletpris i forhold til kollegaer på »fastlandet«. Landmanden skal for eksempel betale fragtomkostningerne ved tilførsel af landbrugets råvarer og hjælpstoffer. Købmanden/brugsen skal lægge færgeprisen oveni dagligvarerne. Det koster også ekstra at få fragtet sukkerroevæden, grøntsagsvæden, kor-

navlen og den daglige produktion af mælk til fastlandet til afsætning. O.s.v. kan man fortsætte.

Spar på færger

Hvad må dæmningerne koste? Prisen må nogenlunde svare til de millioner kr. man sparer de næste 20 år f.eks. i driftstilskud til underskuddet på færgelinjerne Femø-Kragenæs og Askø-Bandholm. Samtidig vil der være penge at spare med hensyn til den kommunale service. Man kan nu nøjes med en skole på Fejø, hvor eleverne fra Femø og Askø køres til hver dag via dæmningerne. Muligvis kan man med et stigende befolkningstal for de tre ø-samfund i kraft af det forbedrede kommunikationsnet til »fastlandet« via Fejø-Kragenæs få et elevgrundlag, som giver grundlag for oprettelse af overbygning - 8.-10. klasse på Fejø.

Statens tilskud i 1981 var Femø-Kragenæs 414.000 kr. og Askø-Bandholm 156.000 kr. For 1983 skal man regne med en regulering af dette beløb på 25%, d.v.s. at de to færgefarter vil i 1983 få tilskud fra staten på lidt over 700.000 kr. Fra amtet er der afsat 2.120.000 kr. til driften Fejø- og Femø-ruterne. Heraf skal man regne med 1 million kr. til Femø alene. Kommunen Ravnsborg giver nogenlunde det samme tilskud som amtskommunen, altså også 1 million kr. til Femø-ruten. For Askø afsatte amtet i 1983 485.000 kr., hvor Maribo kommune har afsat nogenlunde det samme. Det betyder, at de to færgeruter Askø-Bandholm og Fejø-Kragenæs får i 1983 i alt i tilskud fra stat, amt og

primærkommune ca. 3.600.000 kr. Ganger man dette beløb op med driften de næste 20 år, får man i 1983-priser en udgift på 72 millioner kr. Nøjes man med 10 år bliver det 36 millioner kr. i tilskud fra stat, amt og primærkommune på de to færgeruter Femø-Kragenæs og Askø-Bandholm. For disse penge kan man let få bygget en dæmning fra Femø til Fejø på 3,5 km, hvor 2,5 km er vanddybde fra 0-2,5 m og resten 1 km ca. er fra 4-6 m. (Se linjeføring). Fra Askø/Lilleø vil en dæmning fra Persmarks Odde over Middelgrunden til Sletteren ved Fejø være 3,5 km, hvoraf 2 km er vanddybde fra 0-2 m og resten omkring 3 m på nær et kort stykke ved Sletteren, hvor sejlrueten ligger for Fejø-Kragenæs.

Byg som ved Farø

Anvender man samme teknik som ved bygningen af sanddæmningen Farø-Bogø på en km, hvor højden er 3 m over daglig vand, kan arbejdet gøres for 11 kr. pr. m³ sand i 1978-priser. Dæmningen fra Bogø til Farø, som er en del af Farø-projektet, blev bygget med et rørsystem, hvor man pumpede 80% vand og 20% sand igennem en pipeline fra havnen ved Bogø Fyr til Farø. Man havde et skib, der hentede sand i de omliggende farvande. Havde det hollandske selskab, som forestod sandpumpningen, fået lov til at bygge dæmningen selv, ville de have fort røret på pontoner direkte til området med sand på havbunden og pumpet dette frem til dæmningen. Dermed havde de 11 kr. pr. m³ i 1978-priser været noget lavere. Bygger

man sanddæmninger på samme måde som Farø-Bogø ved dæmninger fra Askø-Fejø og Femø-Bandholm, kan man bygge et rørsystem, hvor man flytter denne pipeline rundt i de omliggende vande efter sand ved Femø og Askø til dæmningerne. Teknikken kræver kun lidt mandskab, og disse folk kan man få iblandt den lokale befolkning fra Askø, Femø og Fejø, ligesom man fik det til byggeriet ved Farø-Bogø.

M-prisen vil måske ligge på 15 kr. i dag, hvis man undgår at skulle anvende skib til at hente sandet forskellige steder fra i Smålandshavet. Regner man med at anvende 5 gange så mange m³ sand som ved Farø-Bogø (1 km) kan dæmningen bygges med 1 million m³ sand Askø-Fejø og den samme mængde fra Femø-Fejø. Anvender man 2 millioner m³ sand til de to dæmninger, vil det i 1978-priser, hvor man anvendte skib til at hente sandet med, koste 22 millioner kr. (2 millioner m³x11 kr.) Anvender man ikke skib, men bare pipeline, kan man måske bygge dæmningerne med 1983 priser for 25-30 millioner kr.

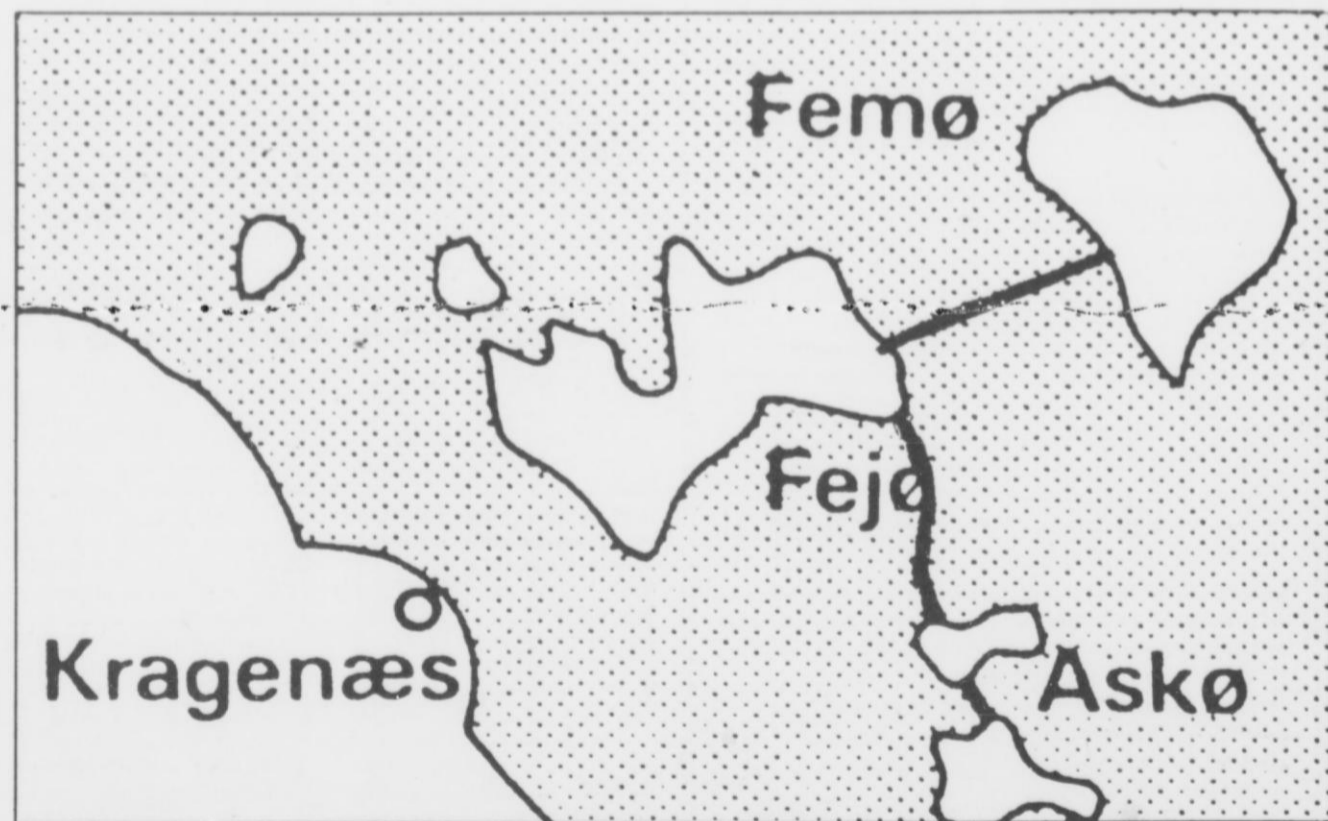
Tjener sig ind på 10 år

Udgifterne ved dæmningsbyggeriet er hentet ind i løbet af 10 år, hvis man regner på den sparede færgedrift med tilskud fra stat, amt og primærkommune. Ønsker man evt. en gennemsejling med frihøjde på 3-5 m ligesom ved Bogø-dæmningen (3 m), vil denne ekstra udgift med nogle millioner kr. mere, kunne hentes hjem med sparet færgedrift over 12-15 år.

Færgefolkene fra de to sejlruoter Femø-Kragenæs og Askø-Bandholm kan da flyttes til Fejø-Kragenæs, hvor der vil blive behov for hyppigere afgang. I spidsbelastningsperioder vil man have de to færger fra Askø og Femø at kunne indsætte. Turiststrømmen vil stige mærkbart, fordi man hyppigt og uden at skulle bestille plads kan komme billigere og hurtigere over til Fejø og derfra anvende dæmningerne til Femø og Askø. Driftsunderskuddet på den nuværende færgerute Fejø-Kragenæs kan formindskes, og den tomme bus, der kører rundt om aftenen på Fejø, vil have mulighed for at få passagerer i bussen.

Hvilke andre fordele for den kommunale service, erhvervslivet, foreningslivet, fritidsaktiviteter, turiststrøm, befolkningsudvikling, dagligvarebutik, præst, læge, alderdomshjem, ungdomsklub o.s.v. en dæmning fra Femø til Fejø og en dæmning fra Askø/Lilleø til Fejø, vil have for de 3 ø-samfund, kan læses i Topografisk Atlas Danmark, udgivet af Det kgl. danske geografiske Selskab.

Hvis man forbinder de tre øer med dæmninger, vil man kunne samle skolebørnene på Fejø og derved for det første sikre sig skolens bevarelse for øboerne og for det andet måske få udvej for en overbygning, mener artiklens forfatter.

Sådan forestiller Klaus Smedman sig de to dæmninger bygget. De skal have meget svagt skrånede sider og bestå af sand pumpet op fra bunden af Østerøen. Samme fremgangsmåde blev anvendt ved bygningen af dæmning mellem Farø og Bogø. Begge steder er vanddybden begrænset, og det er det, der gør det muligt at lave den type dæmninger.